

De brand blussen voordat die begint

De meeste stalbranden vinden plaats in de rundveehouderij. Hoewel de oorzaak in de helft van de gevallen onbekend blijft, blijkt brand vaak door menselijk handelen te ontstaan. Ook elektrificatie op het melkveebedrijf speelt een grote rol in het ontstaan van brand. Welke maatregelen kun je nemen om brand in de stal te voorkomen?

TEKST QUINTEN VAN OOIJEN

Het is de angst van elke veehouder om rook uit de stal te zien komen. Hoewel iedereen hoopt dat brand hem of haar nooit overkomt, is de kans op stalbrand in de rundveehouderij groter dan in andere veehouderijsectoren. Dat blijkt uit de Risicomonitor Stalbranden van het Verbond van Verzekeraars. In 2022 waren in Nederland 21 van de 42 stalbranden in rundveestallen en werden 328 runderen slachtoffer van brand.

Ook in Vlaanderen komen stalbranden regelmatig voor, maar officiële cijfers zijn er volgens Brandweer Vlaanderen niet. Preventieadviseur Kris Collier van de Vlaamse Vereniging voor brand- en diefstalbestrijding ANPI schat op basis van de beschikbare cijfers dat er jaarlijks 25 stalbranden in Vlaanderen en 16 in Wallonië zijn.

Voorkomen en beperken

Hoewel het aantal slachtoffers in rundveestallen kleiner is dan in bijvoorbeeld pluimvee- of varkensstallen, is elk

slachtoffer er een te veel. In Nederland hebben de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OvV), LTO Nederland, Brandweer Nederland, Verbond van Verzekeraars, Dierenbescherming en de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) daarom de handen ineengeslagen om het aantal stalbranden en slachtoffers te verminderen met het Actieplan Brandveilige Veehallen. 'Verzekeraars geven persoonlijke adviezen en stellen preventieve voorwaarden om veehouders te helpen bij het brandveiliger maken van hun bedrijf voor de aanwezige dieren en mensen', vertelt beleidsadviseur Tuğçe Serinkan van het Verbond van Verzekeraars. 'We werken onder andere samen met Brandweer Nederland en Stichting Salvage en voeren geregeld overleg met ministeries en andere betrokken partijen. Daarbij betrekken we ook de agrarische sector', vervolgt ze. Slachtoffers beperken is belangrijk, maar nog belangrijker vindt Ellard Roersma het voorkomen van brand in

de stal. Als hoofd incidentenbestrijding en officier van dienst bij Brandweer Drenthe weet hij uit ervaring dat er op rundveebedrijven niet altijd genoeg bluswater beschikbaar is. Maar zelfs als een stal een watervoorziening heeft, valt er meestal niet veel meer te redden. 'De meeste stallen liggen in een afgelegen gebied, waardoor we als brandweer vaak te laat ter plaatse zijn. Als een stal eenmaal brandt, gaat de brandverspreiding zo verschrikkelijk hard. Het is dan fijn als er op de locatie genoeg bluswater is, maar brand voorkomen blijft het allerbelangrijkste', stelt hij.

Bewustwording van de agrariër zelf en een goede samenwerking tussen partners, zoals verzekeringsmaatschap-

pijen en het ministerie, is volgens Roersma cruciaal om het voorkomen van stalbranden aan te pakken.

Bewustwording creëren

Iemand die dagelijks bezig is met bewustwording van de agrariër, is risicodeskundige Wim Niessen van Interpolis. Voordat een agrariër een verzekering kan afsluiten, vindt er een bedrijfsbezoek plaats, waarbij een risicodeskundige met de ondernemer een rondje over het bedrijf loopt en risico's in kaart brengt. 'Als we een risicovolle situatie tegenkomen, geven we dat aan en gaan we in gesprek over mogelijke verbeteringen. Brand kun je nooit voor honderd procent voorkomen, maar de impact

Veel verzekeringsmaatschappijen eisen **elektrakeuring**

Hoewel een elektrakeuring niet verplicht was in Nederland, komt daar dit jaar verandering in. Via een Kamerbrief maakte landbouwminister Adema in januari bekend dat alle rundveehouderijen verplicht worden om elk jaar een brandveiligheidskeuring op het bedrijf uit te laten voeren en elke vijf jaar een uitgebreide elektrakeuring, de SCIOS Scope 10 elektrisch materieel. Zijn er zonnepanelen aanwezig, dan moet ook een zonnestroominstallatiekeuring – de Scope 12 zonnestroominstallaties – worden uitgevoerd. Melkveebedrijven met minimaal 175 dieren en

vleeskalverbedrijven met minimaal duizend dieren moeten de uitgebreide elektrakeuring en zonnestroominstallatiekeuring elke drie jaar uitvoeren. In Vlaanderen is het al langer verplicht om eens in de vijf jaar de laagspanningsinstallatie van het bedrijfsgedeelte te laten keuren.

Elektrakeuringen moeten inzicht geven in de brandrisico's. 'Met de voorgenoemde keuringen wordt de bewustwording bij de stalgebruiker en daarmee de kans op het ontstaan van brand significant beperkt', stelde minister Adema in de Kamerbrief.

Bijna alle verzekeraars eisen al een SCIOS Scope 10-keuring, weet risicodeskundige Wim Niessen van Interpolis. Daarbij wordt gekeken naar de hoofdverdeler en de verdeelkasten die daarachter zitten, maar ook naar verlichting en stopcontacten. Ook wordt gemeten of er ergens hotspots zitten. De kosten van zo'n SCIOS Scope 10-keuring zijn afhankelijk van de omvang van de installatie, maar beginnen volgens Niessen grofweg bij 800 tot 1000 euro. Bij Interpolis is de zonnestroominstallatiekeuring, de SCIOS Scope 12-keuring, ook al verplicht.

van een brand kun je wel verkleinen', geeft hij aan. Problemen met elektra zijn een veelvoorkomende oorzaak van stalbrand in de rundveehouderij, blijkt uit de Risicomonitor. Roersma ziet dat veel apparaten aan elkaar worden gekoppeld of installaties ondeugdelijk zijn. Maar ook werkzaamheden in de stal, voertuigen, broei en een haard of kachel zijn mogelijke veroorzakers van brand. Bij meer dan de helft van de stalbranden blijft de brandoorzaak echter onbekend. 'Wettelijk is het niet verplicht om een brandonderzoek uit te voeren waarbij we kijken naar de oorzaak en de ontwikkeling van de brand. Sommige veiligheidsregio's doen dit wel, maar vaak is er onvoldoende capaciteit om de onderzoeken uit te voeren', legt hij uit. Volgens Roersma is deugdelijk, uitgebreid en structureel onderzoek naar stalbranden noodzakelijk om de brand-

veiligheid te waarborgen. 'Als we de oorzaken weten, kunnen we betere maatregelen nemen.'

Stal is voor dieren

Die maatregelen hoeven niet groot te zijn. Elektra laten keuren, oude lampen vervangen door ledverlichting en geen voertuigen in de stal laten staan, zijn enkele voorbeelden. 'Op veel oudere trekkers of machines zit geen hoofd- of massaschakelaar, waardoor je ze niet volledig kunt uitschakelen en ze in brand kunnen vliegen. Staat een trekker of machine altijd op de voergang, dan werkt ammoniak daar ook nog eens op in. Bovendien zijn de in de machine aanwezige olie, rubber en plastic ingrediënten voor een flinke brand', licht Niessen toe. 'Zet de trekker en andere voer- en werktuigen daarom in een andere schuur waar geen dieren staan of buiten.'

Gert van Adrichem: 'Preventieve maatregelen om brand te voorkomen maken je bedrijf zekerder'

'Een brand zou echt een nachtmerrie zijn. Niet alleen de dieren komen in gevaar, maar ook de dagelijkse werkzaamheden worden verstoord. Alle maatregelen die je preventief kunt nemen om brand te voorkomen, maken je bedrijf zekerder', stelt Gert van Adrichem. Samen met zijn vrouw en twee zonen melkt hij 280 koeien in het Brabantse Fijnaart. In 2005 bouwde Van Adrichem een nieuwe stal, waarbij hij veel rekening hield met brandveiligheid. Met een doordachte stalindeling, brandveilige bouw- en isolatiematerialen en een technische ruimte met brandvertragende deur heeft hij het risico op een grote brand aanzienlijk verkleind. Ook bij de bouw van een tweede stal in 2012 en in de jaren die volgden, bleef brandveiligheid een grote rol spelen voor de veehouder. Met de komst van een carrouselmelkstal, een mestvervaardingsinstallatie en elektrische

koeborstels komen er elke keer brandveiligheidsrisico's bij. De veehouder laat daarom regelmatig een elektrakeuring uitvoeren. 'Het is een kostenpost, maar je wordt je veel bewuster van risico's. Vakmensen herkennen slijtage of afwijkingen die je zelf niet ziet', vertelt hij. Met de 2300 zonnepanelen die op de stal liggen, is Van Adrichem extra alert op een goede werking van de stroomvoorziening. 'We wekken zes keer zoveel op als we zelf gebruiken. Dat moet wel veilig gebeuren', stelt hij. Vakkundige installatie, omvormers met vlamboogdetectie en aardlekbeveiliging in een aparte ruimte ver van de stal af, een veilige afstand tussen het dak en de zonnepanelen en een SCIOS Scope 12-zonnestroominstallatiekeuring verkleinen het risico op brand. De melkveehouder is nu bezig met de aanleg van een accusysteem, waarbij hij zich op-

nieuw goed laat voorlichten. Dat doet hij het liefst door zijn verzekeraar. 'Verzekeraars hebben veel kennis en zijn onafhankelijk, toeleveranciers willen daarentegen nog wel eens onjuiste informatie geven. Je krijgt kostprijstechnisch misschien niet altijd het fijnste antwoord, maar het helpt echt qua veiligheid', geeft Van Adrichem mee.

Simpele maatregelen voor brandveilig boeren

- Ruim de stal op en haal brandbare materialen weg.
- Plaats machines niet in de buurt van de stal of een brandbare opslag.
- Laat alleen een erkend installateur elektrische installaties aanleggen en aanpassen.
- Laat elektrische installaties keuren volgens SCIOS Scope 10.
- Laat de zonnepaneleninstallatie keuren volgens SCIOS Scope 12 en plaats omvormers buiten de stal.
- Let op hooibroei, herkenbaar aan de chemische geur van zwavel en tabak.
- Laad accu's op in schone, geventileerde ruimtes en vermijd kabels op de grond.
- Voer las- en slijpwerk buiten de stal uit of zorg voor blusmiddelen.
- Verplaats verwarmingsbronnen naar een aparte technische ruimte buiten de stal of een brandwerend compartiment.
- Schakel mestrobots, voerstations, verlichting en andere apparatuur uit tijdens mestmengen. Vermijd open vuur en roken.

‘Een stal is voor dieren, niet voor voertuigen’, vult Roersma van Brandweer Drenthe aan.

Ook accu's en acculaders van machines kunnen spontaan gaan branden. Hetzelfde geldt voor apparaten met een accu, zoals handgereedschappen. ‘Het gevaar van accu's wordt echt onderschat’, stelt Niessen van Interpolis. Leg apparaten met een accu en acculaders daarom in een stalen omgeving of stalen kast op minimaal twee meter afstand van brandbare materialen, als de accu aan het opladen is en als de accu in het apparaat zit.

Het gebruik van oude elektrische apparaten in de stal is ook risicovol door het grotere risico op kortsluiting of oververhitting. Roersma vertelt dat oude koelkasten, oude radio's en oude wasmachines vaak van huis naar de stal worden gebracht. ‘Probeer dat soort risicovolle activiteiten te voorkomen. Wil je de oude apparaten wel gebruiken? Zet ze dan in een andere schuur, maar niet in de stal.’ Een effectieve, maar kostbare maatregel is een technische of risicovolle ruimte, zoals een werkplaats, compartimenteren in een brandwerende ruimte.

Elektrificatie brengt nog een risico met zich mee: de vraag naar energie neemt toe, waardoor er op steeds meer stallen zonnepanelen liggen. Niessen van Interpolis geeft aan dat bij het plaatsen van zonnepanelen gelet moet worden op de plek van de omvormers en de soorten isolatiematerialen. ‘We hebben goede contacten met bedrijven die zonnepanelen leggen, zodat we advies kunnen geven nog voordat de klant investeert.’ Serinkan vult aan dat het Verbond van Verzekeraars samen met de installatie- en inspectiebranche inspectiemethodiek ontwikkeld heeft voor elektra en zonnepanelen.

Verder wijzen Roersma en Niessen erop hooi, stro en voerzakken in een aparte opslag te bewaren. Door hooibroei, maar ook door bliksem, kortsluiting in elektra of een brandende machine kunnen hooi, stro of voerzakken vlam vatten en zorgen voor razendsnelle verspreiding.

Schoon en netjes

De specialisten raden ook af om brandgevaarlijke werkzaamheden, zoals lassen of slijpen, in de stal uit te voeren als er dieren binnen zijn. ‘En rook zeker niet in de stal’, stelt de brandweerman. Een kleine vonk is genoeg om voor een grote brand te zorgen door de aanwezige mestgassen en brandbare middelen. Zeker bij emissie-

arme vloeren is het oppassen geblazen. ‘Vaak zit er hier en daar toch een kleine opening in de mestkelder. Als daar een vonk bijkomt, explodeert de afgesloten kelder’, vertelt Niessen.

Maar ook een open put vraagt om voorzichtigheid. De risicodeskundige legt uit dat een open put niet snel explodeert, maar dat de kans wel groot is dat koeien gewond raken. Bovendien kan de brand in de put zich uitbreiden tot de hele stal.

Moet er toch gelast of geslepen worden in de stal, dan is het van belang om blusmaterialen in de buurt te hebben. ‘Een brandblusser is een goed blusmiddel. Toch is het ook handig om een krachtige waterslang in de buurt te hebben, zodat je daar ook mee kunt ingrijpen’, raadt Niessen aan. Ook de mestkelder afdekken en zorgen voor een schone omgeving geeft hij als tips mee. Dat laatste is bovendien altijd belangrijk. ‘Op een schoon en net bedrijf gebeuren überhaupt minder ongelukken’, weet Niessen. Ga er daarom regelmatig met een blower doorheen om nesten en spinnenwebben weg te halen.

Dierkenmerken als basis

Niet alleen op de bedrijven zelf, ook op het gebied van regelgeving valt er nog veel te verbeteren als het gaat om brandveiligheid in stallen, vindt Roersma. ‘Vanuit de wet worden runderen gezien als industrieproduct. Het zou mooi zijn als de regelgeving zich richt op het houden van dieren. Dierkenmerken meenemen in de wet is de basis voor brandveiligheid.’

Brandweer Nederland adviseert daarom om een apart document te ontwikkelen over brandveiligheid in stallen op basis van dierkenmerken, zoals het aantal te houden dieren per compartiment. Dat advies wordt nu opgevolgd, schreef demissionair landbouwminister Adema in een Kamerbrief op 25 januari 2024. Hij geeft aan dat het belang van dieren eigenstandig en volwaardig meegenomen moet worden in het denken over brandveiligheid en de wet- en regelgeving. Zo ligt er onder andere een advies voor een denkkader, ‘Basis voor brandveiligheid’, voor het bedrijfsmatig houden van dieren, waarin dierkenmerken worden opgenomen. ‘Het beperken van dierlijke slachtoffers moet meegewogen worden als brandveiligheidsdoel bij alle nieuw te bouwen of te verbouwen stallen’, schreef de landbouwminister. |